

7.3.1. Pere ajalugu ja praegune olukord

Pere ajaloo ja praeguse olukorra hindamine tähendab keskendumist nii pereliikmete geneetilistele kui ka psühhosotsiaalsetele teguritele. Hinnates pere ajalugu ja praegust olukorda, tuleb keskenduda pereliikmete isiksusele, kuid ka nende füüsilisele ja vaimsele tervisele ning kuidas need mõjutavad last. Perekonna toimimist mõjutab ka see, kes elavad lapsega ühes leibkonnas hetkel ning kuidas nad on lapsega seotud. Tähelepanu tuleb pöörata ka olulistele muutustele perekonna/leibkonna koosseisus. Näiteks võib leibkonna või pere praegune koosseis avaldada mõju lapse käitumisele ja emotsionaalsele seisundile. Last võivad mõjutada ka lapsevanema või õdede-vendade tervise- ja käitumisprobleemid.

Samuti on vajadus hinnata vanemate varasemaid lapsepõlvkogemusi, oluliste elusündmuste kronoloogiat ja sündmuste tähendust ning mõju pereliikmetele. Oluline on meeles pidada, et aastate tagused sündmused perekonnaelus võivad mõjutada konkreetse lapse hetkeolukorda. Perekonna või iga üksiku pereliikme taust võib olla lapse arengut mõjutav oluline tegur, mis võib tõsta ka riski psühhosotsiaalsete probleemide tekkeks.

Pereliikmete varasemad elukogemused võivad mõjutada pereliikmete vahelisi suhteid ja käitumist. Minevikusuhete ja -sündmuste kohta tuleb koguda informatsiooni täpselt nii palju, kui konkreetse juhtumi raames vajalik on ning et see toetaks abivajaduse hindamist. Samuti tuleb antud valdkonna puhul hinnata, millised on üldiselt perekonnasisesed suhted, milline on vanemate vaheline koostöö, vastastikune mõistmine ja suhtlemine. Antud valdkonna juures tuleb vaatluse alla võtta kõikide pereliikmete olukord ning erinevate suhteliinide toimimine.

Perekonna ajaloo ja praeguse olukorra kaitse- ja riskitegureid aitavad välja selgitada alljärgnevad küsimused:

- Kas vanematel on olnud valusaid kogemusi oma lapsepõlvest või noorusest: nt väärkohtlemine kodus või koolis, tõrjutus, vanematest lahutamine, vanemate lahkumine, pereliikme surm, raske haigus?
- Kas peres on põlvest põlve korduvat probleemset käitumist: nt õigusrikkumised ja sõltuvusprobleemid?
- Millised on perekonna senise elu olulisemad sündmused või pöördepunktid, nii head kui halvad?
- Kas peres on olnud raskeid kaotusi või kriise, mis ohustavad või häirivad praegust toimetulekut?
- Millised on olnud positiivsed mälestused ja õnnestumised perekonna elus (lähedased südamlikud suhted, õnnestumine õpingutes või spordis vm positiivsed sündmused)?
- Kuidas pereliikmed iseloomustavad oma perekonda?
- Kas pere koosseis on viimasel ajal muutunud?
- Kui vanemad ei ela koos, siis kas laps saab suhelda lahuselava vanemaga regulaarselt? Kas laps soovib seda?
- Kuidas räägib kumbki lapsevanem lapse juuresolekul teisest vanemast ja kas toetab lapse kohtumist teise vanemaga ja püüab muuta selle võimalikult meeldivaks?
- Kas vanemad vastutavad lapse eest võrdselt või on kumbki neist (või keegi teine) lapse peamine hooldaja?
- Kas laps elab koos mõlema vanemaga, vaheldumisi vanematega või kellegi teise juures?
- Kas peres on keegi, kes vajab pereliikmete poolt pidevat hooldamist (nt vanavanemad, puudega pereliikmed)?
- Kas kodus viibib sageli kõrvalisi isikuid? Kas sellistel juhtudel on lapse ohutus tagatud (nt ei tarvitata liigselt alkoholi ning laps on kaitstud vägivalda, seksuaalse väärkohtlemise või mitteeakohaste tegevuste eest)?
- Kas pereliikmetel on kalduvus riskikäitumisele?
- Millised tegurid ohustavad perekonna toimimist ja vanemate toimetulekut?
- Kuidas pereliikmed ise mõistavad probleeme, kujunenud olukorra põhjuseid ja oma tulevikuväljavaateid?

Tabel 14. Pere ajaloo ja praeguse toimimise peamised kaitse- ja riskitegurid

--

Kaitsetegurid	Riskitegurid
Lapsevanemate varasemad lapsepõlve-kogemused ei mõjuta nende suutlikkust tagada lapse heaolu.	Lapsevanemad on olnud lapsepõlves ohustatud.
Pereliikmetel ei esine varasemas minevikus traumasid ja kriise, mis avaldavad mõju olevikule.	Lapsevanemad või teised pereliikmed on kogenud varsemalt traumasid või kriise, mille mõjud on esil käesoleval hetkel. Perekonnas on olnud varasemaid traumaatilisi sündmusi.
Pereliikmete omavahelised suhted on head ja toetavad lapse arengut.	Pereliikmete omavahelised suhted on konfliktised ja avaldavad negatiivset mõju lapsele.
Pere teisi lapsi ei ole jäetud varsemalt hooletusse.	Last või tema õdesid-vendi ei ole varsemalt jäetud hooletusse.
Laps elab koos ühe vanemaga ja teise vanemaga on tagatud regulaarne suhtlus ja kontakt.	Laps elab koos ühe lapsevanemaga, teise lapsevanemaga kontakt puudub täielikult või on osaline. Laps elab üksikvanemaga peres ning puudub teise vanema toetus.
Pereliikmetel ei ole käitumis- või terviseprobleeme või puuet, mis avaldavad lapsele mõju.	Pereliikmetel on käitumis- ja terviseprobleemid või puue, mis avaldavad märkimisväärset mõju lapse heaolule. Laps kannab suuremat vastutust, et kergendada lapsevanemate koormat.